

Lietuvos Respublikos finansų ministerija

Atviros Vyriausybės iniciatyvos

Teisinės aplinkos pirminiams akcijų ir kriptovaliutų siūlymams (IPO ir ICO) gerinimas

Teminio tyrimo

Kokios galimybės didinti Lietuvos finansų sistemos diversifikaciją ir skatinti inovacijų plėtrą nauju alternatyviu kapitalo pritraukimo instrumentu – ICO?

ATASKAITA

Matas Mačiulaitis

Vilnius

2018

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Turinys

1.	Santrumpos	3
2.	Įvadas	4
2.1.	Tyrimo pagrindimas	5
3.	Dėstymas	6
3.1.	Metodologija	6
3.2.	Situacija Lietuvoje	7
3.3.	Situacija užsienyje	9
4.	Išvados	11
4.1.	Konsultacijos temos	11
5.	Šaltiniai	13
6.	Priedai	15

1. Santrumpos

Blockchain arba **DLT** – decentralizuota informacijos blokų grandinė (*angl. distributed ledger technology*)

BVP – bendrasis vidaus produktas

Gairės – aiškinamasis dokumentas, suderintas su LR finansų ministerija, Lietuvos banku, Vyriausiąja mokesčių inspekcija, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba, dėl kurio rengimo konsultuotasi su Kripto Ekonomikos Organizacija ir kitomis suinteresuotomis šalimis, kuriame lietuvių ir anglų kalba pateikiama informacija apie patrauklią teisinę ir mokestinę aplinką ICO projektams vystyti Lietuvos jurisdikcijoje

ICO – pirminis viešas žetonų siūlymas (*angl. initial coin offering*)

ICO projektas – juridinis ribotos atsakomybės asmuo (dažniausiai startuolis) siekiantis veiklos startui ir plėtrai pritraukti lėšų per pirminį kriptovaliutų siūlymą

IPO – pirminis viešas akcijų siūlymas (*angl. initial public offering*)

LR – Lietuvos Respublika

SME – smulkus ir vidutinis verslas (*angl. small and medium enterprises*)

Startuolis – naujoviška pelningo ir sparčiai augančio verslo modelio ieškanti įmonė, dažniausiai susijusi su informacinėmis technologijomis

USD – Amerikos doleris

Žetonas – neautonomiško protokolo pagrindu veikianti virtuali valiuta

2. Įvadas

Netikėto ICO skaičiaus sprogo visame pasaulyje, prasidėjusio 2017 m. ir besitęsiančio 2018 m., epicentre, netikėtai atsidūrė Lietuva, pagal šiuo alternatyviu kapitalo pritraukimo būdu pritrauktą kapitalą besilygiuojanti (imant tam tikrus laikotarpius) su tokiais finansų rinkų centrais kaip Kinija ir Šveicarija. Vien per pirmuosius 2018 m. mėnesius (sausis – vasaris) lietuvių kuriami projektai ICO būdu pritraukė 249 mln. USD (215 mln. EUR), palyginimui, tuo pačiu laikotarpiu Kinijos startuolių bendruomenė tuo pačiu būdu pritraukė 265 mln. USD, o Europos sutelktinio finansavimo centras Šveicarija – 249 mln. USD. Kita vertus, net apie 70 procentų visų lietuvių sukurtų ICO projektų juridinio asmens registracijai renkasi užsienio jurisdikcijas. Tai lemia, kad didesnė dalis tokiu būdu surinktų lėšų neprideda prie šalies ūkio augimo.

Būtinybė vystyti ir diversifikuoti šalies finansų rinką, o taip pat gerinti ekosistemą startuolių kūrimuisi ir inovacijų plėtrai, pastebima tiek nacionaliniu lygiu, tiek ir tarptautiniuose Lietuvos reitinguose ir įvertimuose.

2017 m. Vyriausybės programoje numatyta kurti palankesnę teisinę reguliacinę aplinką alternatyvių finansavimo šaltinių plėtrai, tarp kurių įvardijami sekiuritizacija, padengtosios obligacijos, kolektyviniai investavimo subjektai ir rizikos kapitalas. Atsižvelgiant į nuo programos priėmimo pasikeitusią situaciją ir naujas šaliai atsivėrusias galimybes, akivaizdu, kad tarp minėtų instrumentų turi būti skiriamas papildomas dėmesys ir kapitalo pritraukimui ICO būdu. Juo labiau, kad bene dažniausiai šiuo instrumentu naudojasi finansinių technologijų industrijos startuoliai, kurių plėtra taip pat yra įvardinta tarp Vyriausybės programos darbų.

Pasaulio Ekonomikos Forumo sudaromame išsamiaame šalių konkurencingumo reitinge Lietuva 2017-2018 m. užėmė 41 vietą iš 137 vertintų šalių. Pagal finansų rinkos išsivystymą skirta 59 vieta, o šis sektorius, kartu su rinkos dydžiu ir darbo rinkos produktyvumu, buvo vienas iš labiausiai žemyn tempiančių bendrame šalies įvertinime. Finansų rinkų išsivystymo šakai priskiriami aštuoni sektoriai, vienas iš jų – finansavimo galimybių iš rizikos kapitalo fondų įvertinimas, pagal kurį Lietuva užima dar žemesnę – 67 vietą. Šis dėmuo yra itin svarbus startuoliams, nes būtent šis kapitalo šaltinis tradiciškai yra pirmasis (dažnai ir vienintelis), galintis investuoti dideles sumas į tokio rizikos laipsnio projektus.

Šio tyrimo tikslas – atskleisti viešosios konsultacijos poreikį, pobūdį (suinteresuotąsias grupes, konsultacijos mastą, imtį, laukiamus rezultatus ir pan.) ir išsiaiškinti, kas lėmė tokį didelį lietuvių startuolių susidomėjimą ICO, kaip alternatyviu finansavimo šaltiniu, ar šis instrumentas yra pajėgus ir patikimas būdas atliepti startuolių ir SME finansavimo poreikius ir bent iš dalies pakeisti nepakankamą finansavimą iš privataus ir rizikos kapitalo fondų ir jei taip, kokie teisinės

aplinkos pokyčiai reikalingi šio kapitalo pritraukimo būdo naudojimui tiek Lietuvos, tiek užsienio subjektams paskatinti ICO projektus įgyvendinti Lietuvoje.

2.1. Tyrimo pagrindimas

Alternatyvių finansavimo šaltinių, kuriuo laikomi ir ICO, skatinimo ir plėtros svarba pabrėžiama analizuojama svarbiuose strateginiuose Lietuvos teisės aktuose:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planas, patvirtintas 2017 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 167:

„4.2.11. Darbas 1 p. Palankesnės teisinės reguliacinės aplinkos alternatyvių finansavimo šaltinių plėtrai (pakeitimo vertybiniais popieriais ir padengtųjų obligacijų, kolektyvinių investavimo subjektų, rizikos kapitalo srityse) sukūrimas;

<...>

4.2.11 Darbas 6 p. Priemonių finansinių technologijų industrijos plėtrai Lietuvoje skatinti plano parengimas“

- Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta 2012 m. gegužės 15 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-2015:

„6.2. <...> Platesnis ir sumanus finansų inžinerijos panaudojimas pritrauks privatų kapitalą ir sustiprins šalies ekonomikos konkurencingumą tarptautiniu mastu.

<...>

6.6. <...> Visuomenė ir institucijos aiškiai supranta verslo svarbą šaliai bei kiekvienam individui, adekvačiai vertina verslininkų ir verslo įmonių vaidmenį, nepaisant galimos rizikos, pripažįsta ir skatina inovatyvias iniciatyvas. Institucinė aplinka ir infrastruktūra užtikrina inovatyviai ir efektyviai veiklai reikalingus finansinius ir kitokius išteklius, organizacines, technines bei intelektines paslaugas, skatina verslo plėtrą visais jo raidos etapais. Išplėtotą pasirinkimu ir konkurencija grindžiama moderni šalies ekonominė infrastruktūra.“

Teisės aktuose brėžiama inovatyvių sprendimų ūkio auginimui ir alternatyvių finansavimo galimybių skatinimo kryptis yra atkartojama komunikacijoje šias sritis kuruojančių ir sprendimus įgyvendinančių valstybės institucijų:

- Finansų ministerijos pranešimas spaudai „Europos parlamente – lietuvių organizuojama didžiausia tarpžemyninė blockchain konferencija“:

„Jau šiandien Lietuva yra vertinama kaip viena lyderiaujančių valstybių finansinių technologijų ir konkrečiai blockchain technologijos vystyme. Drąsios iniciatyvos šioje srityje rodo, kad tai

galimybė ateičiai, kurios praleisti neketiname. Esu įsitikinęs, kad dabar mūsų šaliai investuoti į inovacijas, naujais technologijas ir galimybes yra mažiau rizikinga, nei neinvestuoti visai“, – sako ministras V. Šapoka.“

- Finansų ministerijos pranešimas spaudai „Lietuvoje kuriama pirmoji pasaulyje ICO platforma – dar palankesnės sąlygos blockchain verslui“:

„Išvystytas IT sektorius, atviros visuomenei valstybinės institucijos, aktyviai veikianti tarpinstitucinė darbo grupė žetonų siūlymo klausimams spęsti – tai sudaro palankias sąlygas kurti reguliuojamą securities ICO sutelktinio finansavimo platformą Lietuvoje.“

3. Dėstymas

3.1. Metodologija

Nagrinėjant galimybes didinti Lietuvos finansų sistemos diversifikaciją ir skatinti inovacijų plėtrą nauju alternatyviu kapitalo pritraukimo instrumentu – ICO buvo remiamasi keleto kitų jurisdikcijų (dėl šio sektoriaus naujumo tik nedaugelis užsienio valstybių yra priėmę aiškesnes pozicijas ir pateikę jų pagrindimus) patirtimi. Analizuotos ICO ir žetonų klasifikacijos, taikomas reguliacinis (licencijavimo), mokestinis, apskaitos, pinigų plovimo prevencijos ir kiti susiję teisiniai režimai. Pastarieji lyginti su esamais Lietuvoje, ypatingas dėmesys kreiptas į supranacionaliniu lygiu veikiančių institucijų pozicijas.

Tyrimas susideda iš tokių pagrindinių metodologinių dalių:

- šaltinių analizė: nacionalinių (Lietuvos bankas, Valstybinė mokesčių inspekcija, Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba ir kitų), supranacionalinių (Europos Centrinis Bankas, Europos bankininkystės institucija, Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija ir kitų) ir užsienio šalių (Maltos, Šveicarijos, Gibraltaro, Estijos, JAV už finansų rinkų reguliavimą atsakingų) institucijų pozicijų ir nutarimų, pranešimų žiniasklaidoje, akademinė straipsnių, tyrimų ir kitų šaltinių dėl virtualių valiutų ir ICO vertinimas;
- ICO projektų, startuolių vadovų ir komandos narių, Vyriausybės atstovų, kitų suinteresuotų asmenų nestruktūrizuoti interviu, siekiant atskleisti tyrimui aktualius klausimus ir įvertinti šaltinių analizės būdu surinktą informaciją;
- reguliavimo Lietuvoje apžvalga: LR vertybinių popierių įstatymas, LR finansinių priemonių rinkų įstatymas, LR akcinių bendrovių įstatymas, LR sutelktinio finansavimo įstatymas, LR valiutos keityklos operatorių įstatymas, LR pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos

įstatymas, LR buhalterinės apskaitos įstatymas, LR pelno mokesčio įstatymas, LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, LR civilinis kodeksas ir kiti teisės aktai.

3.2. Situacija Lietuvoje

Šiandien, pasaulyje, pagrindinis SME ir startuolių veiklos augimo šaltinis yra skolintos lėšos iš bankų arba finansavimas iš privataus kapitalo arba rizikos kapitalo fondų. Lietuvos finansų sistemoje neabejotinai dominuoja bankai, valdantys apie 80 proc. viso turto joje (žr. Priedas Nr. 6). Tai, o taip pat nedidelis jų skaičius rinkoje, mažinantis tarpusavio konkurenciją, lemia, kad rizikingai SME veiklos plėtrai, arba startuoliams, kurie yra rizikinga investicija pati iš savęs, pritraukti finansavimą iš bankų yra labai brangu (didelės palūkanos) arba net neįmanoma, nes Lietuvoje veikiantys bankai dažnai vertinami kaip konservatyvūs, neužsiimantys didesnės rizikos investicijomis. Alternatyva – finansavimas iš privataus kapitalo arba rizikos kapitalo fondų. Skirtingai nuo bankų, šiuo būdu pritrauktos lėšos dažnai yra ne pasiskolinamos už palūkanas, bet pritraukiamos fondams parduodant dalį akcijų, todėl esminiai sprendimai finansavimą pritraukusios įmonėje turi būti derinami ne tik tarp steigėjų, tačiau ir su fondais. Deja, šis sektorius (finansavimo būdas iš fondų) visoje Rytų ir Centrinėje Europoje, tame tarpe ir Lietuvoje, yra mažai išsivystęs (žr. Priedas Nr. 8), todėl SME ir startuolių veiklos finansavimui pritraukti lėšų dažnai yra itin sudėtinga.

Tai, kartu su finansinių technologijų (FinTech) Lietuvoje plėtra (žr. Priedas Nr. 5) galimai prisidėjo prie tokios, šalies mastu neproporcingai (lyginant su kitomis šalimis pagal BVP, gyventojų skaičių ir pan.) didelės lietuvių vystomų ICO projektų pritrauktų lėšų sumos (žr. Priedas Nr. 4). Turint omenyje šalyje veikiančių ūkio subjektų patiriamus sunkumus pritraukiant finansavimą veiklos plėtimui, naujas, alternatyvus ir itin aktyviai šalies startuolių naudojamas lėšų pritraukimo būdas nuteikia neabejotinai pozityviai šalies ūkio vystymosi kontekste. Tačiau, ši padėtis taip pat kelia didelį iššūkį šalies vykdomajai valdžiai ir finansų rinkos priežiūros institucijoms. Viena vertus, Lietuvai siekiant išlikti konkurencingai, turint omenyje mažai diversifikuotą šalies finansų sistemą, būtina ieškoti inovatyvių ir alternatyvių SME ir startuolių finansavimo būdų, kurti galimybes platesnei visuomenės daliai, negu tik profesionalūs investuotojai, savo lėšomis prisidėti prie daug žadančių projektų vystymosi ir gauti iš to finansinę ar kitokią naudą (pvz. išskirtinę galimybę naudotis naujai sukurtu produktu ar paslauga). Tokiu būdu būtų ne tik skatinamas didesnis įsitraukimas į naujų technologijų plėtrą, bet ir būtinybė didinti finansinį raštingumą, ir naudojimosi finansinėmis paslaugomis apimtį, kuri šalyje yra stebėtinai maža (žr. Priedas Nr. 1-3).

Kita vertus, šaltinių analizė ir užsienio pavyzdžiai rodo, kad, kol kas, ICO projektų finansavimas ir kita su virtualiomis valiutomis susijusi veikla yra neatspari ir (arba) specialiai naudojama kaip nepakankamai arba apskritai nereguliuojamas piniginės vertės perdavimo būdas, suteikiantis juodajai rinkai, kuri sudaro apie 1/5 viso pasaulio BVP vertės, galimybes plauti pinigus, vengti mokesčių, apeiti valstybėms taikomas sankcijas ar net finansuoti nusikalstamas veikas ar terorizmą. Tai lėmė, kad šalies įstaigos ir institucijos, visų pirma Lietuvos bankas, aktyviais veiksmais pakartotinai perspėjo visuomenę apie su virtualiomis valiutomis susijusią riziką. Ši situacija egzistuoja, nes, kol kas, ICO projektai nėra prižiūrimi (tikrinami, licencijuojami) finansų sistemos priežiūros institucijų, nors dažnai gali susidaryti toks klaidingas įspūdis. Tai lemia, kad ICO projektus gali kurti ir lėšas pritraukti neidentifikuoti asmenys, todėl jų įsipareigojimų pagal ICO sąlygas įvykdymo prievartinis užtikrinimas būtų labai sunkiai įvykdomas ar net neįmanomas. Prie pastarosios rizikos prisideda ir tai, kad kiekvienas ICO projektas interneto pagalba gali būti vykdomas visame pasaulyje, dažnai jis neapsiriboja skirtingų valstybių jurisdikcijų ribomis, todėl įstatymo viršenybės užtikrinimas tampa tik dar labiau komplikotas. IPO atveju, jį leidžiantis juridinis asmuo privalo, laikydamasis išsamaus teisinio reguliavimo, paskelbti itin išsamų ir tikslų informacinį dokumentą arba prospektą, kuris supažindina institucijas ir potencialius investuotojus su pačiu juridiniu asmeniu ir būsimo akcijų įsigijimo siūlymo sąlygomis. Nors ICO daugeliu atveju yra panašus į IPO, o ir galima rasti nuomonių, kad ICO yra tas pats, kas IPO, tačiau ICO atveju projektai patys nusistato kokią informaciją ir kaip atskleisti, o tai beveik visada lemia, kad ICO žetonų pirkėjas nėra pakankamai informuojamas apie projektą arba yra klaidinamas. Minėtos ir kitos rizikos lemia, kad kiekviena jurisdikcija, tame tarpe ir Lietuva, elgiasi atsargiai su šio pobūdžio finansavimu, stengiasi, kiek tai šiuo metu įmanoma dėl informacijos apie ICO projektus trūkumo, priimti sprendimus, kurie padėtų suvaldyti rizikas ir saugiai naudotis šiuo alternatyvaus finansavimo pritraukimo mechanizmu.

Dėl to šiuo metu rengiamos Gairės, kurių paskirtis surinkti, suderinti ir pateikti svarbiausią informaciją apie Lietuvoje taikomus reguliacinio pobūdžio reikalavimus, mokestinę aplinką, audito ir apskaitos bei pinigų plovimo bei teroristų finansavimo prevencijos taisykles ICO projektams ir subjektams užsiimantiems su virtualiomis valiutomis susijusia veikla. Atkreiptinas dėmesys, kad atskiros ICO ir virtualių valiutų teisinės bazės Lietuvoje nėra, o tai dar labiau didina Gairių aktualumą, kadangi jose nurodoma kaip taikomos (dažnai teisės analogijos principu) jau dabar egzistuojančios teisės normos, kurių pritaikomumas ICO projektams ir su virtualia valiuta susijusiai veiklai dažnai nėra akivaizdus. Taigi, Gairių paskirtis yra nurodytose ribose mažinti teisinį neapibrėžtumą ir didinti tarpusavio supratimą ir bendradarbiavimą tarp skirtingų institucijų tarpusavyje ir pastarųjų bei privačių subjektų.

Taip pat yra ruošiami LR pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pakeitimai pagal šių metų balandžio 19 d. įsigaliojusią naują (penktoji redakcija) pinigų plovimo ir teroristų

finansavimo prevencijos direktyvą. Direktyvos nuostatas planuojama perkelti į nacionalinę teisę dalimis, pirmiausia susikoncentruojant į nuostatas susijusias su pinigų plovimo prevencija per virtualių valiutų keityklas ir jų piniginių operatorius.

Šie žingsniai prisidės prie rizikų valdymo ir teisinės aplinkos Lietuvai reikalingiems alternatyviems finansavimo šaltiniams didinimo, tačiau, turint omenyje šio sektoriaus naujumą ir didelį vystymosi tempą, akivaizdu, kad netolimoje ateityje šalies institucijos turės priimti didesnę apimtį veikiančių teisės aktus ar kitus sprendimus.

3.3. Situacija užsienyje

Tyrimo metu nedaugelio valstybių atsakingos institucijos buvo parengusios (apskritai arba anglų kalba) detalias išvadas, apibrėžiančias ar paaiškinančias pozicijas dėl ICO ir (ar) virtualių valiutų. Šia prasme kaip geruosius pavyzdžius galima išskirti Maltos, Šveicarijos, Gibraltaro, Estijos, JAV už finansų rinkų reguliavimą atsakingas ir kitas institucijas.

JAV jurisdikcijoje visus žetonus, išleistus per ICO, siūloma laikyti vertybinių popierių požymius turinčiais žetonais (*angl. security tokens*), o tai reiškia, kad ICO projektai platindami žetonus turėtų atitikti IPO taikomus reikalavimus. Minėta, kad pasiruošimas IPO dažnai yra brangi ir ilgai užtrunkanti procedūra, todėl ji praktiškai netaikoma SME ir startuolių finansavimui. Tačiau ši jurisdikcija vis tiek yra patrauklesnė už, pavyzdžiui, Kinijos ar Indijos, kur virtualių valiutų ir tokenų platinimo veikla yra apskritai draudžiama.

Europos supranacionalinės institucijos kol kas susilaikė nuo aiškesnių pasisakymų kaip traktuoti šį naująjį lėšų pritraukimo būdą ir žetonus. Europos Centrinis Bankas, Europos bankininkystės institucija ir Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija apsiribojo perspėjimais apie virtualių valiutų ir žetonų išleidimo keliamas rizikas, tačiau išskyrė ir keliamą galimų privalumų, pvz. kaip galimybę sparčiau vystyti alternatyvias greitesnes, pigesnes ir patogesnes elektroninių mokėjimų platformas.

Tikėtina, kad tai prisidėjo ir prie liberalesnio, palyginus su JAV ar Kinija, Europos Sąjungos valstybių narių ir kitų Europos valstybių požiūrio į ICO ir virtualias valiutas ir net bandymų Blockchain technologiją (kuri paprastai naudojama ICO projektų) pritaikyti viešojo sektoriaus optimizavimui. Estija, Gibraltaras, Malta, Šveicarija, taip pat kaip Lietuva (žr. Priedas Nr. 7), visų žetonų šiuo metu nepriskiria vien tik prie vertybinių popierių požymius turinčių žetonų, todėl SME ir startuolių finansavimo galimybės šiose šalyse per ICO yra labiau prieinamos.

Atkreiptinas dėmesys į Malta, kurios įstatymų leidėjų darbotvarkėje atsirado net trijų naujų, su ICO ir virtualiomis valiutomis susijusių, teisės aktų projektų priėmimas. Pirmuoju MDIA Bill, ketinama steigti atskirą instituciją – Maltos skaitmeninių inovacijų institucija (*angl. Malta Digital Innovation Authority*), kuri būtų atsakinga už, išskiriant, bet neapsiribojant, Blockchain technologijų diegimą viešajame sektoriuje, Maltos pristatymą kaip Blockchain technologijų centrą, skatintų su tuo susijusį švietimą, etinius standartus, įstatymų ribų neperžengiantį naudojimąsi, teisinį aiškumą Maltoje ir tarpvalstybiniame kontekste. Sekantis, TAS Bill, sukurs sistemą Blockchain technologijos administratorių ir auditorių registravimui ir sertifikavimui, o su VC Bill bus siekiama sureguliuoti ICO veiklą ir susijusią tarpininkavimo veiklą, t. y. virtualių valiutų ir žetonų keityklas, pinigines, brokerius, investicinius patarėjus, turto valdytojus ir pan.

Estija nustebino rinką itin greitu sprendimų priėmimu klausimais, susijusiais su ICO. Minėta, kad penktoji pinigų plovimo ir teroristų finansavimo direktyva buvo priimta balandžio 19 d., joje nurodytas 18 mėnesių terminas nuostatų perkėlimui į valstybių narių nacionalinę teisę. Direktyvoje imtasi veiksmų per virtualių valiutų ir žetonų prekybą galimai pinigų plovimo prevencijai, reikalaujant šalims paskirti institucijas, atsakingas už virtualių valiutų ir žetonų keityklų ir piniginių registravimą ir joje numatomų reikalavimų atitikimą. Pastariesiems, savo ruožtu, numatyti įpareigojimai bendradarbiauti su už pinigų plovimo prevenciją atsakingomis institucijomis ir reguliariai pranešti joms apie tam tikras pinigų, virtualių valiutų ir žetonų perlaidas. Pastebėtina, kad Estijoje būtent tokie reikalavimai buvo įgyvendinti dar iki direktyvos priėmimo, t. y. net neprasidėjus valstybėms narėms nustatytam 18 mėn. terminui jų įgyvendinimui. Toks šalies operatyvumas neliko nepastebėtas ir neįvertintas rinkos dalyvių.

Tarptautiniu mastu pinigų plovimo prevencija yra viena iš didžiausių rizikų siejamų su ICO projektais ir virtualiomis valiutomis. Pastarųjų kritikų argumentus tik dar labiau sustiprina neseni įvykiai netolimoje Lietuvos kaimynystėje – Latvijoje ir Estijoje. Tiek vienoje, tiek kitoje šalyje vieni didžiausių atitinkamų finansų rinkų dalyviai apkaltinti itin didelio masto nelegaliais pinigų pervedimais ir JAV bei ES sankcijų Rusijai ir Šiaurės Korėjai pažeidimu. JAV finansinės institucijos tokia veikla apkaltinto trečiąjį pagal dydį šalyje Latvijos banką ABLV, kuris šiuo metu priverstinai likviduojamas, o finansų rinkų priežiūros institucija apkaltinta neveiksnumu. Estijoje padėjimu sankcijų sąrašė esantiems Rusijos piliečiams vykdyti pinigų pervedimus už Rusijos ribų apkaltintas Danske Bank padalinys. Nurodoma, kad viso 2011-2016 m. buvo išplauta daugiau nei 13 mlrd. USD, o taip pat egzistuoja tikimybė, kad minėtų šalių finansų rinkų reputacijos kritimas lėmė, kad Danijos bankas nusprendė nutraukti veiklą visose Baltijos šalyse, taip reikšmingai susilpnindamas konkurenciją bankų sektoriuose.

Senasis žemynas kol kas yra laikomas laikomas patrauklesniu už JAV arba Kiniją ICO projektams vystyti, o Maltos išsikeltas tikslas ir Europoje laikytinas vienu iš ambicingiausių. ES

institucijos iki šiol, didžiąją dalimi, susilaikė nuo iniciatyvų reguliuoti teminio tyrimo metu aptariamus procesus įstatymais, nurodydamos, kad joms gali būti pritaikomas esamas reguliavimas. Papildomai pastebėtina, kad šiuo metu procesus susijusius su ICO veikla ir virtualiomis valiutomis sunku būtų pavadinti kaip nusistovėjusius, todėl siekis juos sureguliuoti specifiniais teisės aktais gali prasilenkti su praktine realybe, turint omenyje paprastai lėtą įstatymų priėmimą ir itin greitą šios srities vystymąsi. Kita vertus, Latvijos ir Estijos pavyzdžiai parodė kaip svarbu užtikrinti pinigų plovimo prevencijos mechanizmo tinkamą veikimą. Manytina, kad vienokiu ar kitokiu būdu ICO projektai ir virtualios valiutos turi būti prižiūrimos, siekiama jas bent tam tikra apimtimi reguliuoti, antraip išliks didelė rizika susidurti su skaudžiais finansų rinkos sukrėtimais, mažinančiais pasitikėjimą ne tik finansinėmis institucijomis, bet ir viešąja valdžia ir jos sprendimais apskritai.

4. Išvados

Remiantis tyrimo rezultatais, atsižvelgiant į šiuo metu neišvystytas, ribotas SME ir startuolių finansavimo pritraukimo galimybes Lietuvoje, išvelgiamas potencialas kurti palankią aplinką techniniu požiūriu tinkamiems ūkio subjektams pritraukti lėšas, būtinas veiklos pradžia ar plėtrai, per ICO. Tai taip pat gali prisidėti prie šalies investicinės aplinkos gerinimo ir užsienio subjektų pritraukimo į Lietuvą, šiems siekiant įsikurti jurisdikcijoje su palankia aplinka kapitalo pritraukimui alternatyviais finansavimo būdais, įskaitant ICO. Tačiau, kartu itin detalai turi būti analizuojamos ir šios veiklos keliamos rizikos ir kuriami įrankiai jai suvaldyti, taip ir toliau užtikrinant ekonomikos stabilumą ir tarptautiniu mastu kaip stabilią ir patikimą vertinamą Lietuvos finansinės sistemos reputaciją.

Dėl nagrinėjamos temos kompleksškumo, naujumo, itin greito tobulėjimo ir sparčiai įgyjamo mąsto visame pasaulyje, taip pat dėl itin skirtingo ICO ir virtualių valiutų vertinimo skirtingose jurisdikcijose, plataus suinteresuotųjų šalių rato, būtinybės įvertinti šio alternatyvaus finansavimo būdo galimą naudą šalies ūkio augimui kartu su jam keliamomis rizikomis, rezultatyviam projekto užbaigimui reikalinga vykdyti viešąsias konsultacijas su skirtingų sričių ekspertais ir sprendimų priėmėjais.

4.1. Konsultacijos temos

Kokios sąlygos paskatintų SME ir startuolius rinktis Lietuvos jurisdikciją ICO projektų vystymui? Kokia teisinė bazė ir reguliavimas reikalingas, norint apsaugoti Lietuvos finansų rinką nuo galimų rizikų?

4.2. Konsultacijos tikslai

Tam, kad būtų prieita išsamių išvadų ir būtų parengtos galutinės rekomendacijos ir pasiūlymai naudojimui praktikoje, reikalinga viešoji konsultacija su suinteresuotosiomis šalimis. Vykdamas viešąją konsultaciją bus siekiama susitikti su ekspertais, dirbančiais su ICO projektų kūrimu, konsultavimu, reguliavimu ir apmokestinimu susijusiose srityse: viešojo sektoriaus atstovais, teisininkais, ICO projektų atstovais, ICO projektų konsultantais ir ekspertais, nevyriausybinių organizacijų atstovais bei kitais srities ekspertais. Konsultacijos rezultatai bus pristatomi finansų ir ūkio ministerijų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos, Seimo, ICO projektų atstovams ir kitoms suinteresuotoms šalims.

5. Šaltiniai

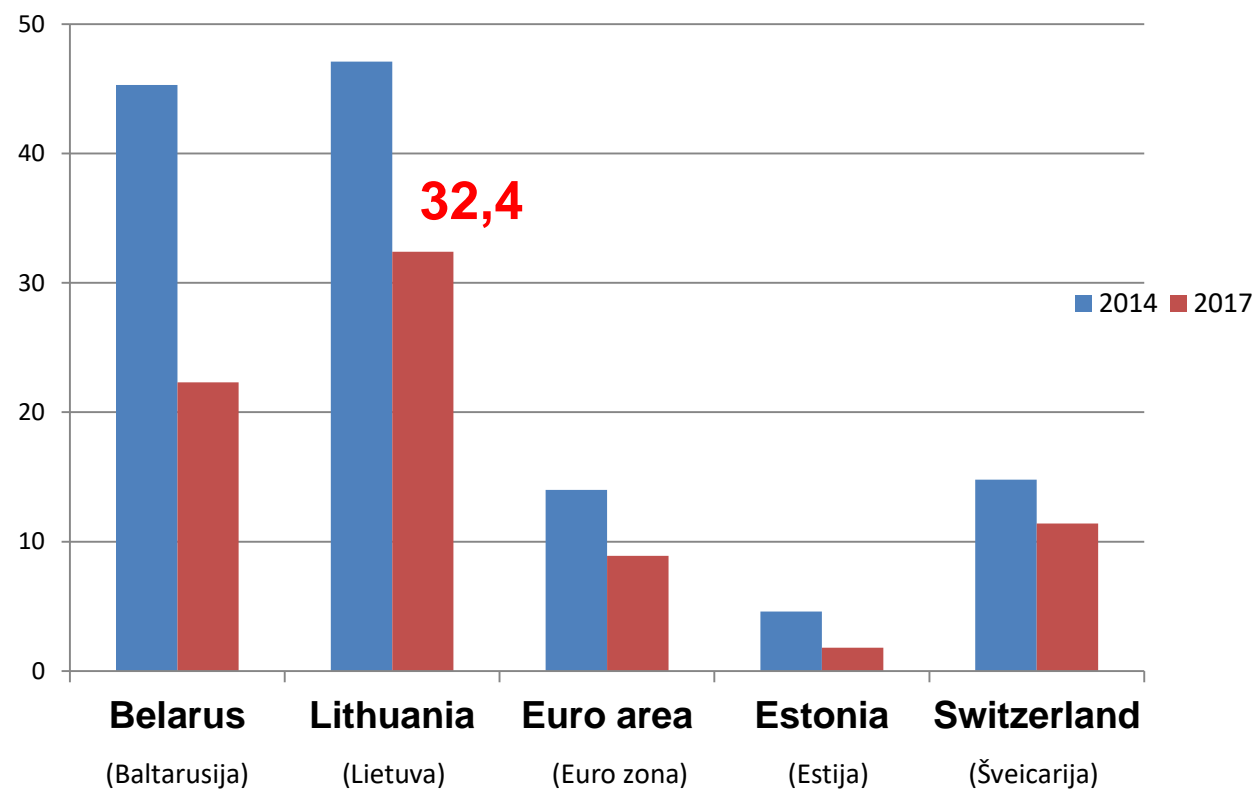
1. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864
2. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, 1997 m. birželio 19 d. Nr. VIII-275
3. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas, 2007 m. sausio 18 d. Nr. X-1024
4. Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymas, 2016 m. lapkričio 3 d. Nr. XII-2690
5. Lietuvos Respublikos valiutų keityklų operatorių įstatymas, 2014 m. liepos 17 d. Nr. XII-1033
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 167 Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo
7. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo
8. Europos Komisijos pranešimas spaudai dėl penktosios pinigų plovimo prevencijos direktyvos http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-18-3429_en.htm
9. Lietuvos banko Finansinio stabilumo apžvalga (2017 m.)
10. Lietuvos banko Pozicija dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų valiutų žetonų platinimo 2017 m. spalio 10 d. Nr. 01-32
11. Lietuvos banko klausimų ir atsakymų sekcija dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų valiutų žetonų platinimo
https://www.lb.lt/uploads/documents/files/Klausimai_atsakymai_virtualios_valiutos.pdf
12. Lietuvos banko pranešimas spaudai „Lietuvos bankas perspėja dėl atsakomybės už virtualiųjų žetonų platinimą ir reklamą“ <https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuvos-bankas-perspeja-del-atsakomybes-uz-virtualiuju-zetonu-platinima-ir-reklama>
13. Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo asociacijos Centrinės ir Rytų Europos statistika 2016
14. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos pranešimas 2017 m. lapkričio 13 d. Nr. ESMA50-157-828
15. Europos Centrinio Banko virtualių valiutų schemų analizė 2015 m. vasaris
16. Europos bankininkystės institucijos Pozicija dėl virtualiųjų valiutų 2014 m. liepos 4 d. Nr. EBA/Op/2014/08

17. JAV vertybinių popierių ir biržų komisijos Investuotojų biuletenis: Pirminis žetonų siūlymas 2017
18. Maltos Ministro Pirmininko kabinetas, Malta: lyderė DLT reguliavime <https://opm.gov.mt/en/Documents/FSDEI%20-20DLT%20Regulation%20Document.pdf>
19. Šveicarijos finansų rinkos priežiūros institucijos FINMA ICO gairės 2018-02-16 <https://www.finma.ch/en/news/2018/02/20180216-mm-ico-wegleitung/>
20. Gibraltaro finansinių paslaugų komisijos teisinės bazės žetonams planai 2018-02-12 <http://www.gfsc.gi/news/hm-government-of-gibraltar-and-the-gibraltar-financial-services-commission-announce-plans-for-token-legislation-272>
21. Estijos finansų ministerijos informacija juridiniams asmenims susijusiems su virtualiomis valiutomis ir ICO <https://www.fi.ee/index.php?id=22715>
22. Reuters straipsnis „Po JAV spaudimo Latvija nubalsavo išardyti bankinį tiltą su Rusija“ <https://www.reuters.com/article/us-latvia-banking/under-u-s-gaze-latvia-votes-to-dismantle-banking-bridge-to-russia-idUSKBN1HX2Z5>
23. Bitcoin.com straipsnis „ICO nusibraukė nerimą dėl reguliavimo ir surinko 1 mlrd. USD trečią mėnesį iš eilės“ 2018-03-09 https://news.bitcoin.com/icos-brush-off-regulatory-concerns-raising-1-billion-third-month-row/?utm_source=OneSignal%20Push&utm_medium=notification&utm_campaign=Push%20Notifications
24. 15min straipsnis „Lietuvoje kuriama pirmoji pasaulyje ICO platforma“ 2015-05-03 <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/lietuvoje-kuriama-pirmoji-pasaulyje-ico-platforma-662-965868>
25. Verslo žinių straipsnis „Estija – ne mažesnė pinigų plovykla, nei Latvija“ 2018-05-25 <https://www.vz.lt/rinkos/2018/05/25/estija--ne-mazesne-pinigu-plovykla-nei-latvija>
26. Verslo žinių straipsnis „Lietuva – tarp pasaulio lyderių pagal ICO rengimą: atsilieka tik nuo JAV ir Kinijos“ <https://www.vz.lt/rinkos/valiutos-ir-zaliavos/2018/04/17/lietuva--tarp-pasaulio-lyderiu-pagal-ico-rengima-atsilieka-tik-nuo-jav-ir-kinijos#ixzz5HBU0BPel>
27. PricewaterhouseCoopers, ICO teisinė sistema ir reguliavimas (ICO kompasas) <https://www.pwc.ch/en/industry-sectors/financial-services/fs-regulations/ico.html>
28. Medium straipsnis „Pirminis žetonų siūlymas: top 25 jurisdikcijos ir jų reguliacinės pozicijos“ <https://medium.com/@wulfkaal/initial-coin-offerings-the-top-25-jurisdictions-and-their-comparative-regulatory-responses-4b8c9ae7e8e8>

6. Priedai

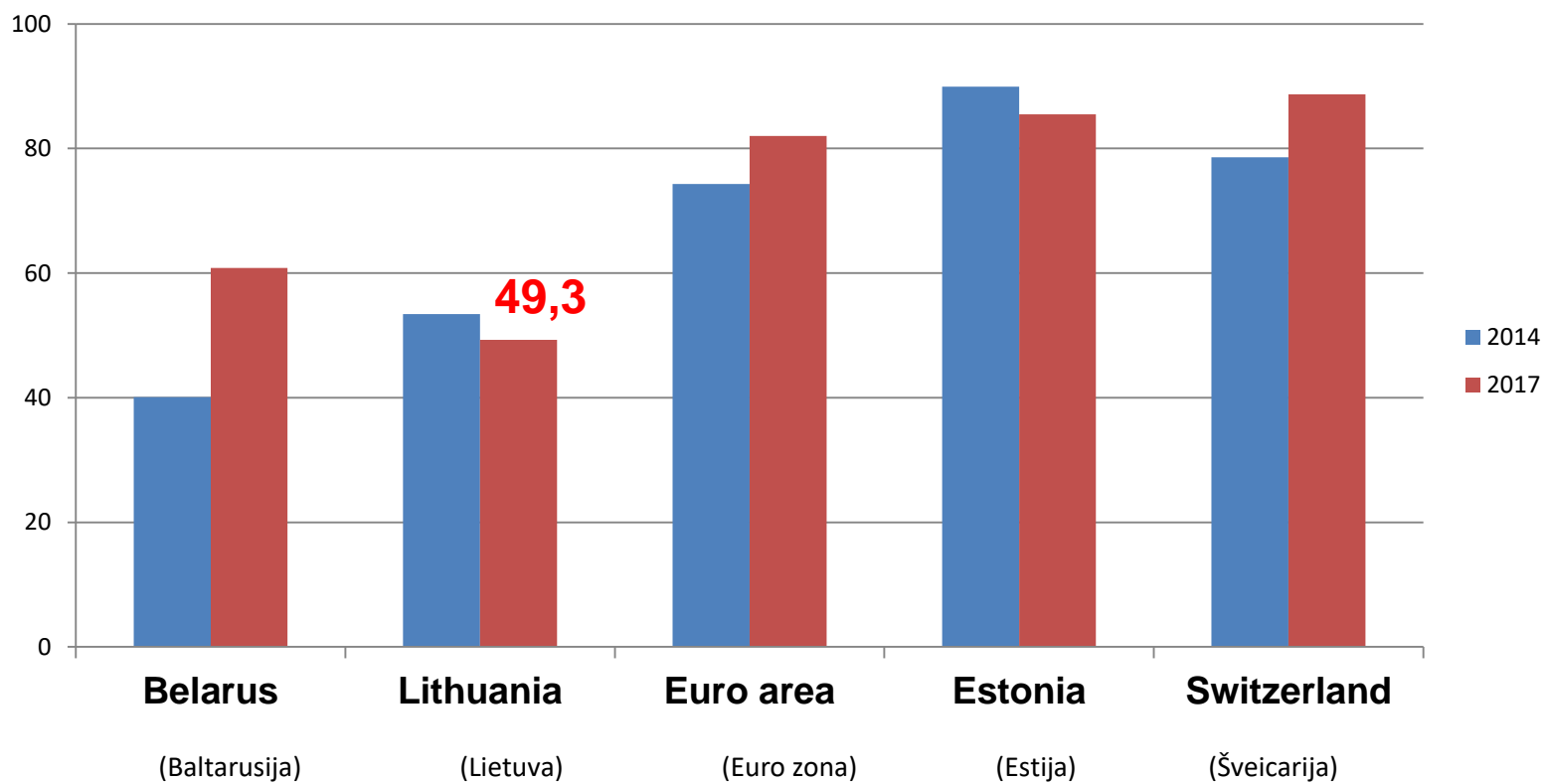
1. Grynujų pinigų naudojimas komunalinėms sąskaitoms (% visų gyventojų nuo 15 m.)
2. Kreditinių ir debetinių kortelių naudojimas (% visų gyventojų nuo 15 m.)
3. Banko sąskaitų naudojimas (% visų gyventojų nuo 15 m.)
4. Vertė ICO projektų surinktų lėšų per 2018m. sausį-kovą
5. FinTech licencijų skaičiaus Lietuvoje augimas
6. Lietuvos finansų sistema
7. Žetonų rūšių ir atitinkamai taikomų teisės aktų schema
8. Finansavimo rūšys ir mastai Vidurio ir Rytų Europoje

Komunalinių sąskaitų apmokėjimas grynaisiais (% visų gyventojų nuo 15 m.)

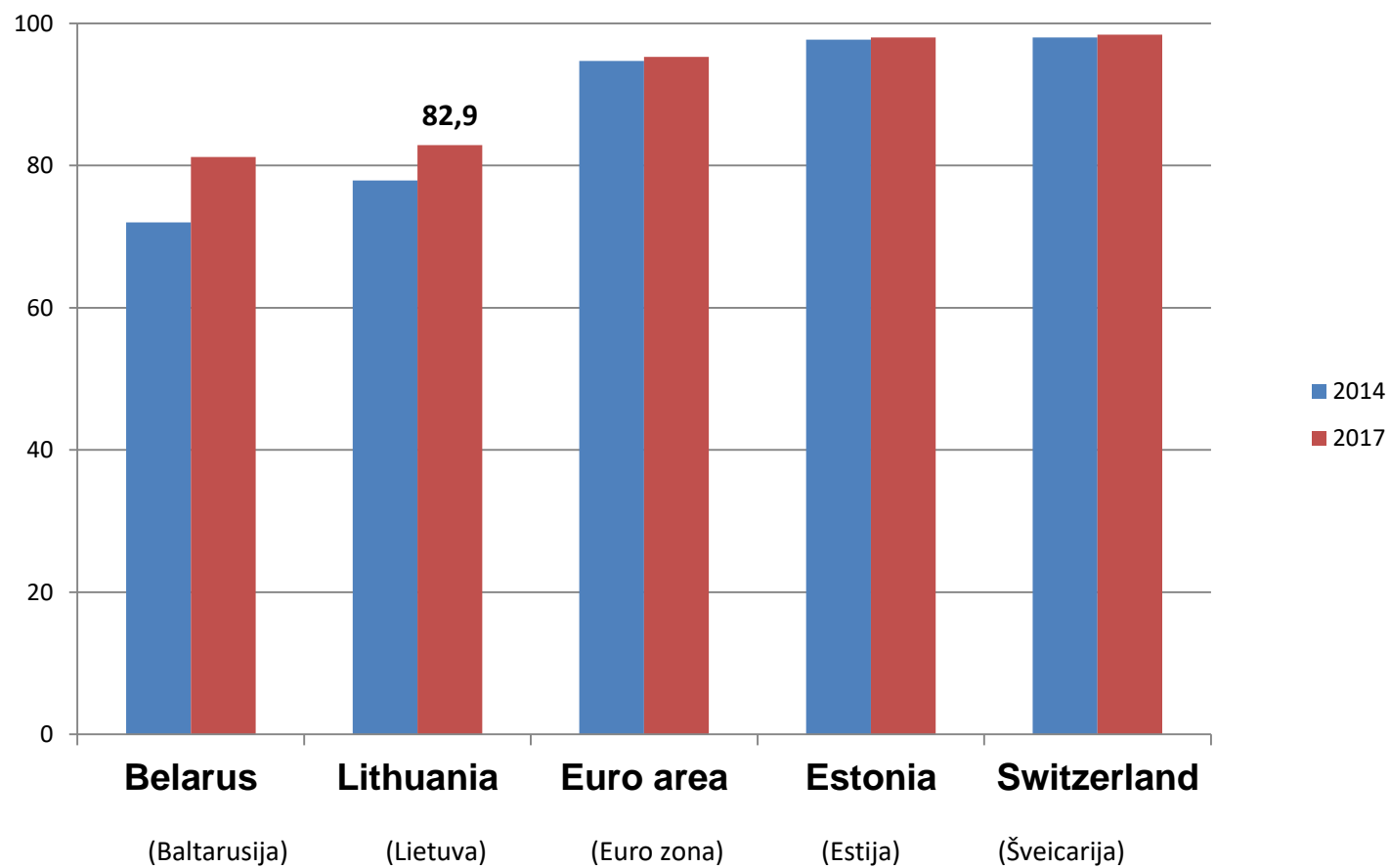
Šaltinis: World Bank Group World DataBank

Naudojo debetinę arba kreditinę kortelę apsipirkimui praėjusiais metais (% visų gyventojų nuo 15 m.)

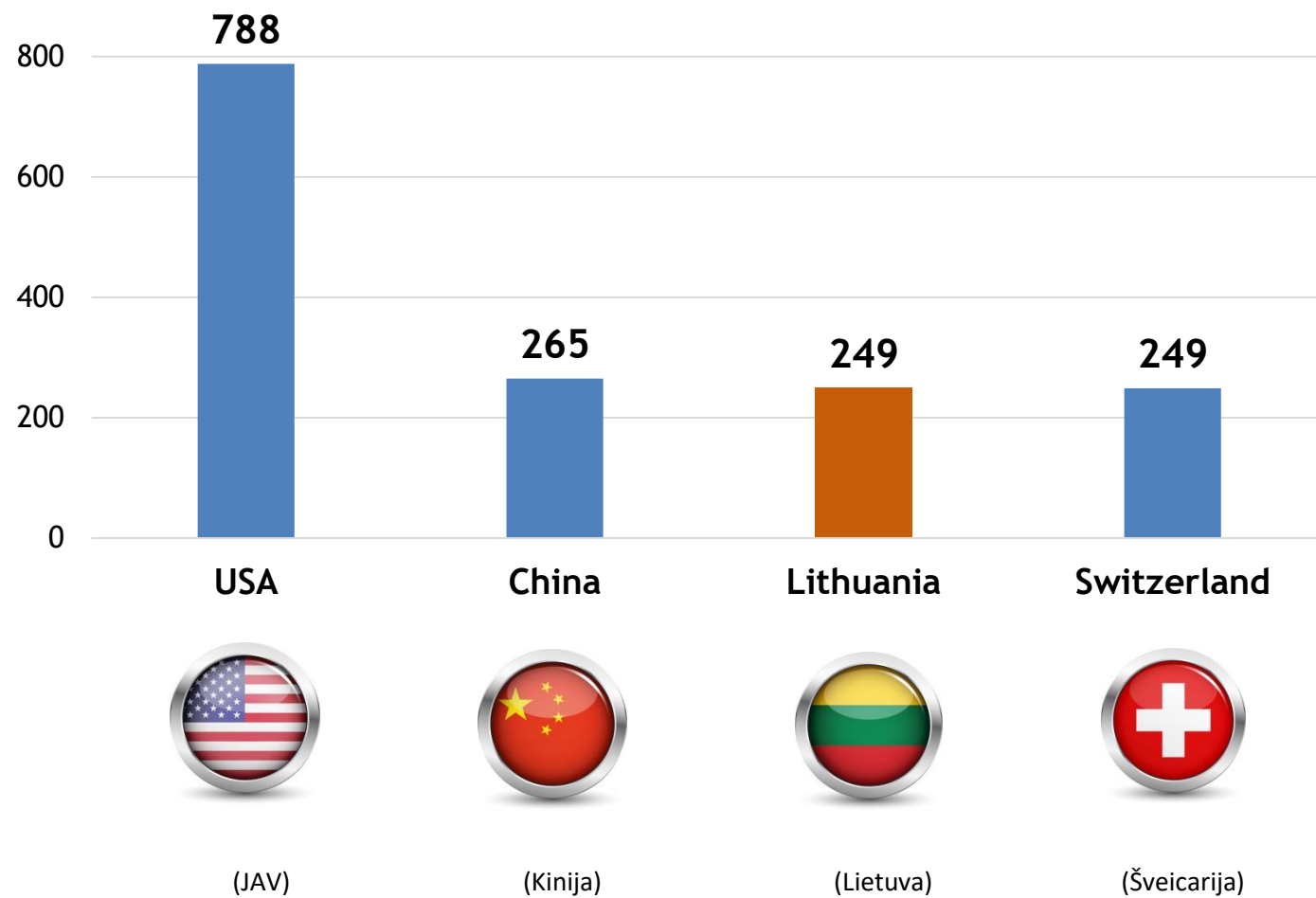
Šaltinis: World Bank Group World DataBank

Turėjo atsidarę banko sąskaitą (% visų gyventojų nuo 15 m.)

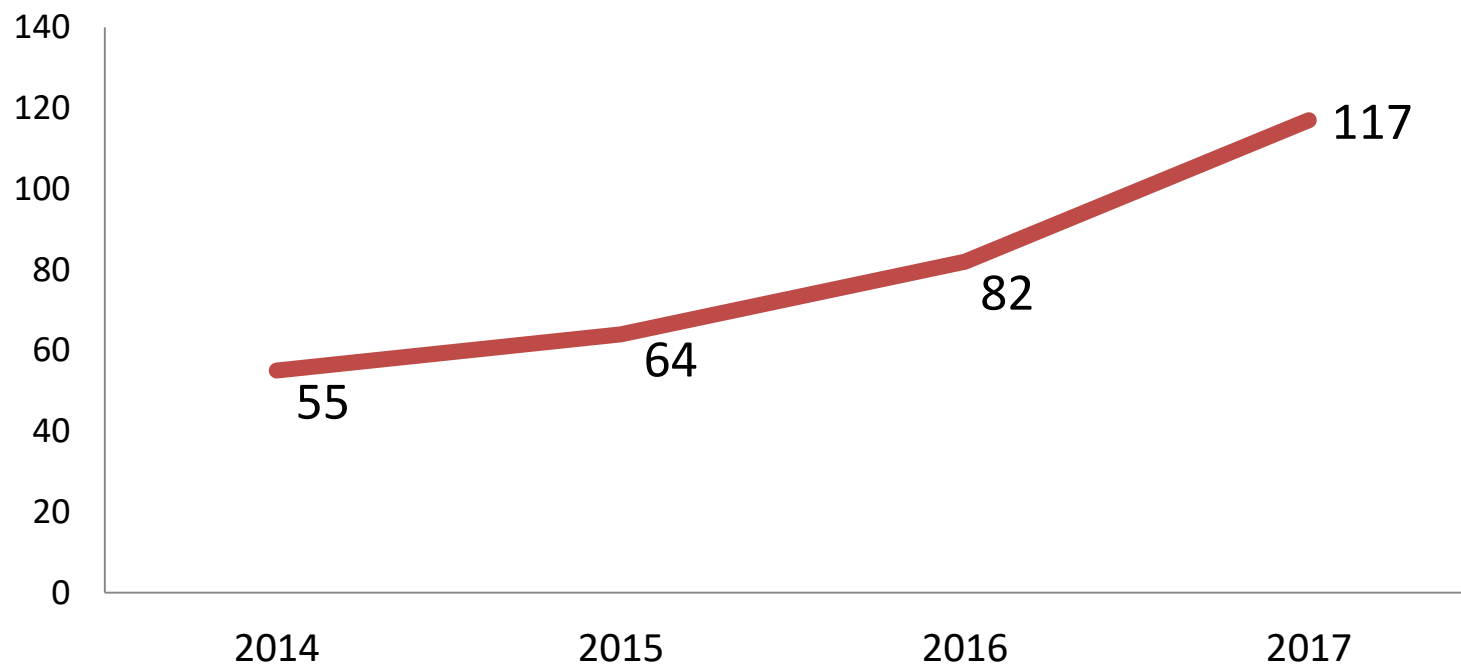
Šaltinis: World Bank Group World DataBank

Vertė ICO projektų
surinktų lėšų per
2018m. sausį-kovą
(USD)

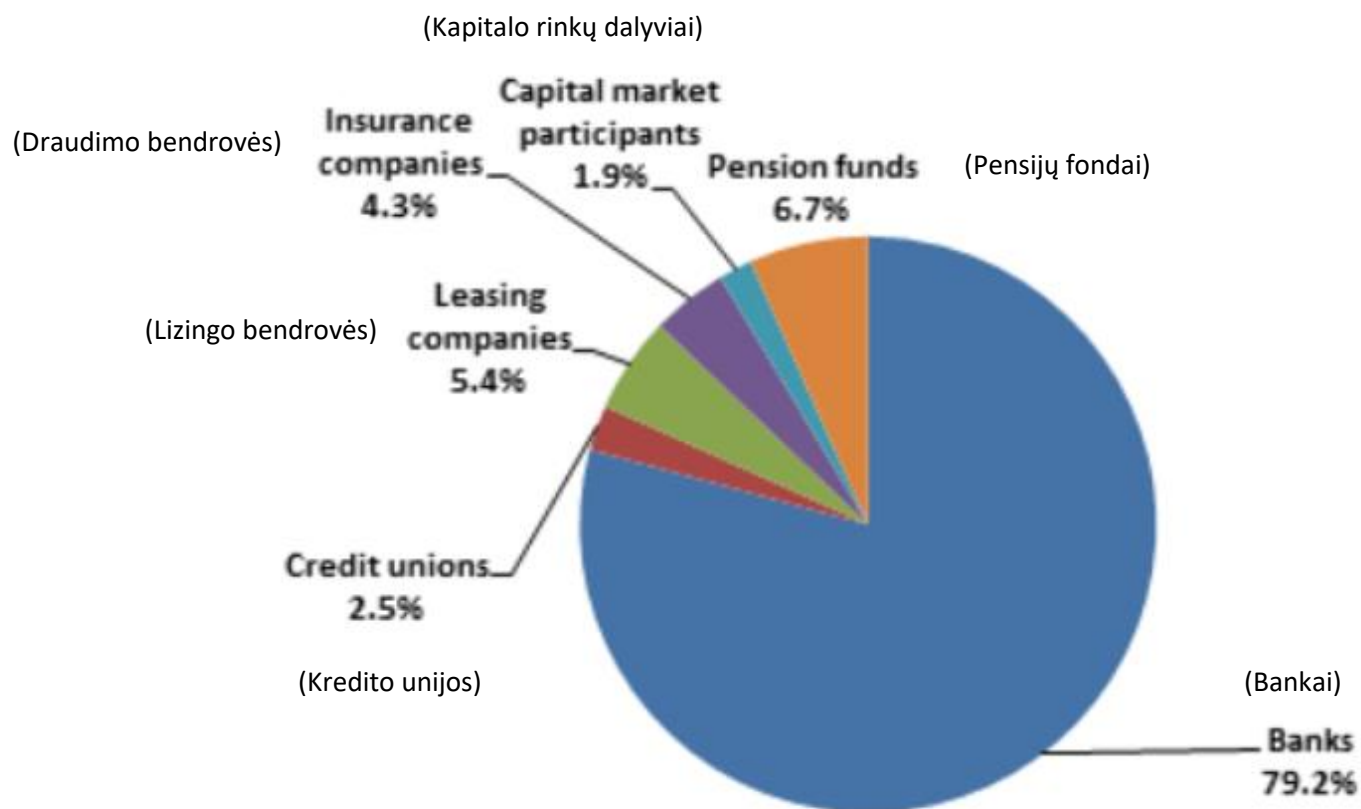
Šaltinis: https://news.bitcoin.com/icos-brush-off-regulatory-concerns-raising-1-billion-third-month-row/?utm_source=OneSignal%20Push&utm_medium=notification&utm_campaign=Push%20Notifications

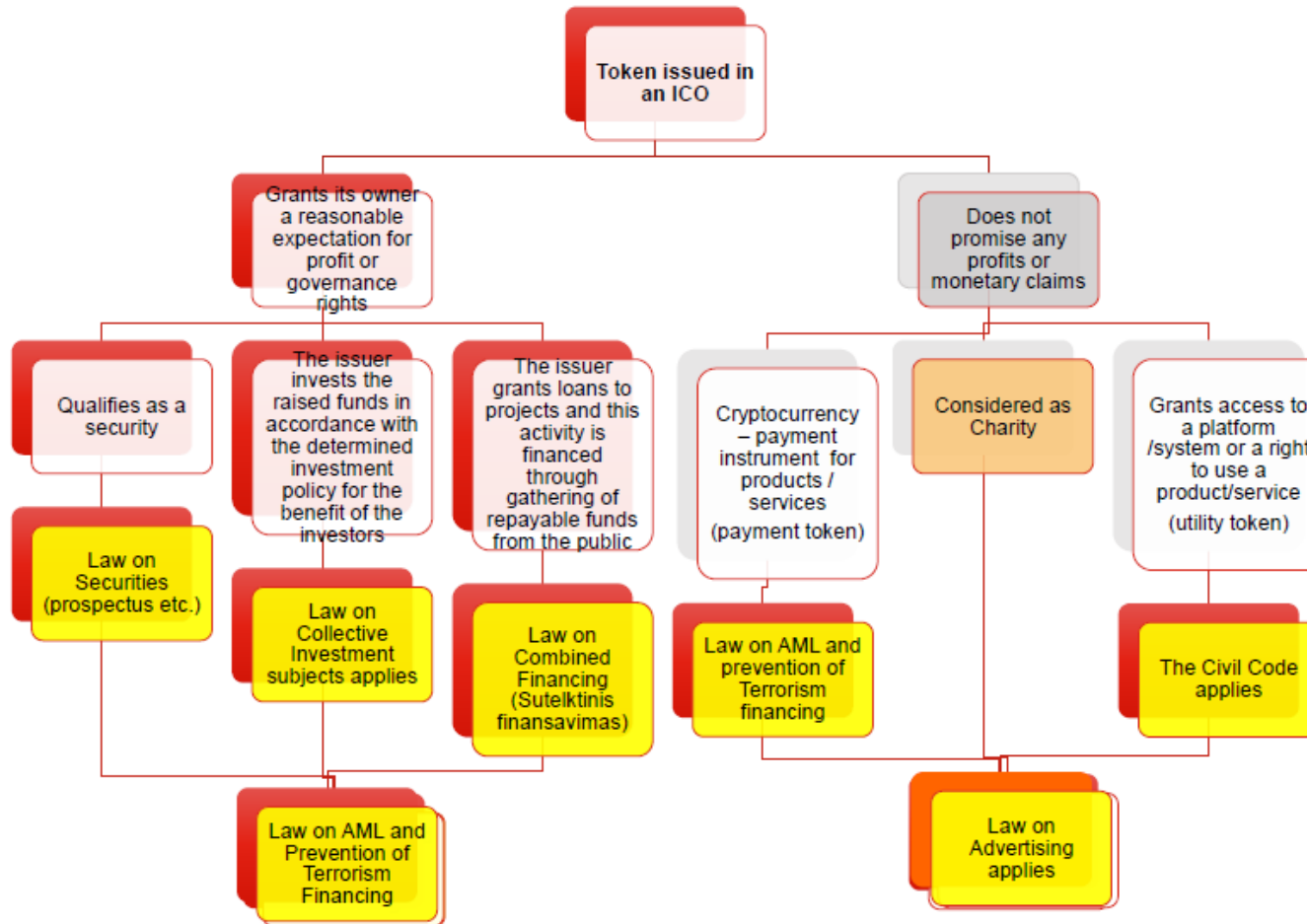
FinTech bendrovių licencijos Lietuvoje

Lithuanian financial system: breakdown of assets

Lietuvos finansų sistema:
Turto pasiskirstymas

Source: PRIMUS

Investments

Table 6: Type of investment by CEE country, 2015-2016 (in € thousands)

2016

Stage Focus	Bulgaria	Croatia	Czech Rep.	Estonia	Hungary	Latvia	Lithuania	Poland	Romania	Serbia	Slovakia	Slovenia	Ukraine	Other*
Seed	950	0	712	400	3,117	1,950	1,026	1,671	0	80	3,170	0	0	100
Start-up	4,550	3,814	3,488	4,727	26,025	5,515	2,189	15,067	860	1,000	6,801	967	0	0
Later stage venture	0	0	0	1,380	2,109	425	0	4,696	1,500	0	0	2,000	0	0
Total venture	5,500	3,814	4,200	6,507	31,251	7,890	3,215	21,434	2,360	1,080	9,971	2,967	0	100
Growth	17,525	0	4,860	48,568	57,111	13,793	1,762	113,080	15,121	0	2,750	0	10,763	0
Rescue/Turnaround	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Replacement capital	0	10,056	0	0	0	0	0	9,958	0	0	0	0	0	0
Buyout	0	27,150	159,059	20,493	365	4,027	151,000	580,940	129,776	47,350	0	69,946	0	0
Total	23,025	41,020	168,119	75,568	88,726	25,710	155,977	725,413	147,257	48,430	12,721	72,913	10,763	100

2015

Stage Focus	Bulgaria	Croatia	Czech Rep.	Estonia	Hungary	Latvia	Lithuania	Poland	Romania	Serbia	Slovakia	Slovenia	Ukraine	Other*
Seed	0	0	300	480	3,021	251	1,377	4,691	459	0	1,740	150	0	0
Start-up	3,050	1,000	1,300	2,937	18,729	6,189	7,968	17,761	0	425	4,619	1,400	0	0
Later stage venture	3,000	0	70	550	3,068	1,225	603	6,421	1,375	0	2,750	150	2,976	0
Total venture	6,050	1,000	1,670	3,967	24,818	7,665	9,949	28,873	1,834	425	9,109	1,700	2,976	0
Growth	5,250	11,547	8,750	9,859	38,482	33,169	35,608	79,385	4,505	0	7,000	0	13,381	0
Rescue/Turnaround	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Replacement capital	0	0	0	0	0	0	0	22,708	0	0	0	0	0	0
Buyout	22,239	0	3,407	7,269	95,000	0	3,499	686,784	140,730	228,657	13,400	10,000	1,001	0
Total	33,539	12,547	13,827	21,095	158,300	40,834	49,056	817,750	147,069	229,082	29,509	11,700	17,358	0

* Other consists of Bosnia & Herzegovina, Macedonia, Moldova and Montenegro.